

Hur börjar romanen som väcker ditt intresse? Välj mellan två alternativa startkapitel till denna min första bok om Vanja – en 69-årig kvinna som ger sig själv en ny chans i livet. Läs detta kapitel först. Tack för din hjälp!

Lena Gennerud, författare

1 A

HOS VANJA OCH MIG

När jag lägger mig på lapptäcket sjunker jag ner i Vanjas värld. Ett myller av färg och mönster omger mig; tygbitar som burits av människor hon älskat. Några har hon berättat om, viskat historier i mitt öra innan vi somnar. Andra känner jag inte till, men jag ser att hon minns, försöker minnas eller vill glömma. Ändå smyger handen dit och stryker med tummen över en blomma, ett löv eller en våg utan att hon säger något. Då är hon i sin egen värld. Jag tror kontakten med tygbiten för henne tillbaka i tiden.

Den urblekta tulpanen har suttit på hennes mormors förkläde, och det glänsande lövet satt på pappans slips. Det har hon berättat om flera gånger, som vill hon att personerna ska bli en del även av min historia. Lappen med vågen har jag bara hört om en gång. Jag var liten då, men sättet hon sa det på gör att jag aldrig glömmmer.

Konstigt att tyget med den blå vågen fick bli del av ett lapptäcke; att någon klippte sönder klädesplagget och fogade in bitarna bland alla de andra färgerna och mönstren. Vågen borde fått fortsätta vara den klänning Vanja minns att den var; den som fladdrade runt mammans ben på väg ner till bryggan för deras morgonbad, hand i hand mot den småländska sjön nära gården där mamman växte upp.

Hur lång tid tillbaka kan man minnas, och vara säker på att det är ett eget minne? Den blå vågen är Vanjas minne och hon är fyra eller fem år. Efter det fanns det ingen mamma som kunde bära den klänningen. I alla fall ingen som var kvar här i deras hem; ingen som följde Vanja till skolan, satt och sydde med henne om kvällarna, gjorde läxor och gungade

henne högt på lekplatsen ute på torget. Ingen som stod under fläkten och rökte, som målade läpparna inne vid badrums-spegeln och satte på sig höga klackar ute i hallen. Den mamman minns hon inte, men hon minns vågen runt de fräkniga benen och att hon tyckte volangen dansade som en sommarfjäril runt dem båda.

Det är den volangen hon stryker över med tummen, kvälar när hon inte kan somna. Ibland vrider hon på sig, viskar en melodi med ord jag inte kan höra. Ibland går hon upp, sätter sig vid skrivbordet där borta, öppnar en av lådorna, tar fram vykortet, eller fjädern, ser ut genom fönstret mot gården och försvinner in i sig själv. Har jag tur nickar hon mot balkongen; hennes tecken att jag är välkommen att följa med. Då smyger jag ut före henne, kryper upp på stolen och sedan kommer hon efter med sina cigariller.

Jag kan sitta i hennes knä och se röken lyfta i små molnpuffar. Hon berättar sagor om stjärnorna och jag söker med blicken över de glittrande varelserna där uppe. Hon pratar med pappa Evert och även om mamma Sonja ibland. Då ändras rösten och blir tjockare. Hon kan bli tyst då, vippar med foten, samlar ihop sig på något sätt. Sedan pussar hon mig i pannan och säger att det är dags att vi går och lägger oss igen. Men ofta får jag gå in ensam. Hon blir kvar där ute. Det är som hon inte kan släppa kontakten med himlen.

En sådan kväll drömmer jag mer än vanligt. Jag kommer alltid ihåg mina drömmar; hur jag leker på gården, klättrar upp i trädet borta vid tvättstugan, sätter mig på muren och ser ut över vår värld. Hur jag följer med Vanja bort till kyrkogården där hon pratar med en staty som också heter Evert. Han var visst en känd trubadur, det händer att hon sjunger när hon sitter hos honom. Men nätter när Vanja blir kvar på balkongen kan jag drömma att vi faller ner i djupet, våra kroppar virvlar runt och jag försöker sträcka mig utan att kunna hjälpa; kanske får jag tag på kanten av kappan, remmen från hennes handväska eller en rynkig hand, men jag

orkar inte hålla henne kvar, kan inte dra in oss till säker mark. Jag är inte stark nog.

Jag hör henne i köket nu. Hon förbereder för morgondagens bullbak till sina kunder. Jag borde vara där, men när hon inte har radion på och inte nynn timer någon melodi vill hon vara själv. Kerstin kommer i morgon, klockan tio som alltid. Vanja brukar vara så glad då, men inte ens det kära besöket har lyft känslan här hemma den senaste tiden.

Det är som om hon börjar tröttna på allt; på mig, alla kunder som kommer och går, alla fötter hon ska massera och alla livshistorier hon ska lyssna på. När hon smeker mig över ryggen eller håller mig i sin famn brukar jag känna att hon verkligen är där, hos mig, att vi har varandra. Senaste tiden vet jag inte var hon varit.

Jag hörde inget när klockan ringde, men hon måste ha kommit upp. Doft av kardemumma fyller lägenheten och når hela vägen fram till mig. Man kan gå runt vår lägenhet, jag brukade springa varv efter varv när jag var liten och Vanja låtsades jaga mig. Nu glider jag ner från sängen, smyger över träplankorna fram till arbetsbordet, håller höger och hör ljudet från köket. Hon har ställt fram en stol vid diskbänken om jag vill vara med och baka. Jag hoppar upp, degen lyfter handduken, hon har jobbat på en stund. Mjöl som sandkorn i luften. Nu håller hon ut degen, får bort sista klippet från botten av bunken med fingrarna. Ljudet av kaveln som rullar, hennes händer fram och tillbaka tills allt ser ut som en vit sjö, smöret på, smeker över ytan, inget att spara på. Och så skrapet med morteln när hon mal ännu mer kardemumma. Handmalet ska det vara, inget fusk, det gör all skillnad i världen; för doften, för smaken, och för knastret i tänderna.

Det finns en ritual när man gör bullarna, det har Vanja berättat för mig. I hennes släkt viker man först ena degsidan över mitten, och så den andra på samma sätt. Sedan kavlar

man ut sjön igen med allt det mumsiga emellan de tunna lagren av deg. Min bästa stund är när smörblandningen bubblar ut på sidorna. Jag vill slicka då, men hon håller armbågen åt mitt håll. Jag vet att jag inte får. Även om jag vill. Men nej, det går aldrig.

När hon skär den bleka och mjukkladdiga massan i smala band får jag ändå min belöning. Det är som om hon trollar framför mina ögon; tar en remsa, vrider händerna i luften och får degbiten att snurra, snor ihop allt och så ligger en bulle på plåten. Jag älskar den där stunden. Bullarna och jag får henne helt för oss själva.

När första raden är på plats brukar hon nicka till mig; tecknet att vi är igång. Medan bullarna jäser sätter hon på radion, torkar upp allt mjölskvätt, börjar diska ur bunkar, vispar äggen. Ibland sörplar hon i sig en kopp kaffe då, och jag får också något gott. När hon öppnat ugnsluckan och satt in första plåten drar hon fram en stol, lutar sig nära och följer magin därinne. Och när hon kör stekspaden under den första varma skapelsen, bullen klibbar mot plåten, då är det skördedags och vår vecka börjar på riktigt. Leende vrider hon upp volymen på radion. Hon är nöjd, har fullföljt mormors önskan och fört släktens konster vidare.

Vanja drar händerna över förklädet och sätter på vattenkranen, lutar sig mot diskbänken och låter det varma vattnet rinna, det ingår också i ritualen. Porlande vatten över handlederna, som värmer hon upp dem inför dagens arbete, vattnet som masserar. Hon gungar från sida till sida, ena handen under vattenfallet, och så andra. Pillar på nagelbanden för att få bort degen, blundar. Hon står kvar så länge att jag undrar om hon glömt att Kerstin är på väg. Men det glömmar hon inte. Inte idag heller. Jag har hoppat ner från diskbänken och gått in i vårt sovrum igen när jag hör dörren gå upp ute i trapphallen. Vanja kommer ut från köket, drar undan draperiet

och lägger redan händerna på handtaget. Hon öppnar innan Kerstin hinner ringa på, och nu ser jag dem båda ute i hallen. Vanja låter glad, är på väg att säga något men sedan slocknar hennes röst, går ner i varv, blir tystare. Kappan glider av galgen.

– Helvete.

Kerstins röst. Vanjas händer famlar vid golvet. Jag ser hur hon tar sig över höften, den blir värre sådana här dagar.

– Släpp Vanja, jag fixar.

Vanja uppe igen, borstar något från koftan. Ett korn pärlsocker? Hon har bytt om, gjort sig fin.

– Kan vi vara här inne?

Det är i det gemensamma sov- och arbetsrummet Vanja är i sina tankar, pratar med mig, känner sommarvinden dra in från balkongen och njuter av vinterkrispiga snöflingor som landar mjukt på fönsterbrädet utanför. Det är här hon tankar energi, för att sedan kunna ge till andra. Kerstin går förbi divanen med alla blommor och djur, vattenfall och lianer, rör sig mot mig där jag ligger på sängen, ser mig men säger inget. Går fram till balkongen. Ställer sig med ryggen mot oss och tittar ut mot vår gård. Vanja i dörröppningen till hallen. Tungspetsen pickar mot mungipan, likt en sökande fågel. Jag vill säga det hon borde göra: »Gå fram till din guddotter, ta henne i handen och dra ut henne i köket. Inte klaga här i vårt allra heligaste!« Kerstins ord rakt in balkongdörren. Hon säger dem så tyst att jag knappt hör fast jag bara är någon meter ifrån:

– Kan vi prata?

Vanja sneglar mot mig medan hon skakar på huvudet. Tar ändå ett par steg in i rummet.

– Jag behöver det, fortsätter Kerstin och vrider sig mot oss, fångar Vanjas blick.

Hon släpper den, försöker igen. Ögonkasten studsar mellan motspelarna, jag följer dem som en pingismatch. Kavaj, kjol, strumpbyxor. Kerstin är på väg till en arbetsdag där hon ska coacha andra. Så tjustig hon är, och ändå så liten. Rör sig

mot skrivbordet, ett släpande steg i taget, sätter sin dumma rumpa på träskivan. Ingen säger ett ord. Inte ens lapptäcket prasslar. Hon vrider sina händer, lyfter huvudet igen, tittar bort över himlen. Vill oss något, vill för mycket. Suger glädjen ur rummet. Det är så mycket färg här inne, Vanja vill ha det så. Divanen med sin lekfullhet, lapptäcket med alla minnen, och bakom Kerstins rygg hela bildkollaget som hon satte upp så sent som i går kväll. Det var söndag då och kvällen för månadens stora skapande. Detta är Vanjas rum. Kerstin borde inte tränga sig på utan att vara helt säker på att hon får. Sängen gungar till. Vanjas hand på mitt huvud. Hon behöver mitt stöd. Så hör vi de vädjande orden från en gудdotter som borde fråga någon annan:

– Snälla gudmor. Kan du finnas för mig idag?

– Jag vet att du inte vill prata om det här.

Det första Vanja säger:

– Vad kan en ensam gammal dam utan större erfarenhet av kärlek hjälpa dig med? Du får inga svar här, varför ber du mig igen?

Kerstins blick rakt mot oss nu.

– Därför att jag tror att du kan bättre. Jag tror du sitter på erfarenheter av livet som du inte delar med dig av till mig.

– Man får ha sina hemligheter, ingen människa behöver berätta allt för någon annan.

Ett leende där bortifrån bordet, Kerstin försöker i alla fall:

– Jag vet, jag har väl varit bortskämd av att du alltid gjort allt för mig. Det är väl därför jag är här hos dig igen i stället för att gå till en livscoach.

– Kan ni inte gå tillsammans?

Den där pickande tungan igen. Vanja är osäker, trivs inte alls. Men Kerstin fortsätter:

– Matts vill inte, inte igen.

– Hur länge sedan var det ni gick i familjerådgivning?

En smygande hand över min rygg, upp i nacken, jag lutar huvudet mot Vanjas hand.

– Jens var sju och Emil fyra. Vi har försökt, herregud, Jens tar studenten i vår.

Vanja i tankar. Letar sitt svar.

– Jag vill verkligen finnas för dig. Bullarna är nybakta när du kommer, jag älskar dina berättelser, vill stötta dig i ditt jobb, lyssna, höra om pojkarna och era resor.

Och så sänker Vanja huvudet. Den grå luggen faller fram, men hon rör den inte.

– Ditt och Matts liv är ert. Jag är din gudmoder, men du har en egen mor och en far du kan prata med. Du har jämnåriga vänner. Måste vi hamna här igen?

– Hur Matts och jag ska ha det är viktigt för mig.

Vanja drar handen genom luggen. Ett pärlsocker lossnar och studsar ut på trägolvet mellan oss och Kerstin. Det ser ut som en ensam tand.

– Måste du be mig om det enda du inte kan få? Jag har inget självförtroende när det gäller nära relationer till en man, jag vet inte vad jag ska säga till dig. Och lyssnat har jag gjort, men aldrig sagt något av värde.

Kerstin trycker ifrån med händerna i bordsskivan, står helt plötsligt upp, ena handen kvar i träet, den andra pekar mot Vanja.

– Hur kan du veta vad som är värdefullt för mig? Det har du ingen aning om. Du är den vuxna människa jag känt starkast kontakt med, näst Matts när vi fann varandra, men det är en annan kärlek. Du vet att mamma inte pratar känslor, ibland undrar jag om hon har några, du känner henne, har gjort nästan hela ditt liv. Och pappa är underbar på många sätt, men också naiv, han ...

– Naiv? Hur då?

Kerstins händer far ut åt varsitt håll. Det där ska tydligen Vanja veta, hur Gunnar är naiv.

– Pappa är en fantastisk lyssnare, han följer mig i alla resomang, men oftast handlar det om en föreläsning eller en kurs jag har gått. Att prata kärlek med sin far är något annat.

– Det kan jag förstå, men det är inte naivt för mig. Det kanske är att skydda dig, eller för att han inte känner sig så erfaren. Han och Inga-Lill har ju levt ett helt liv ihop.

– Äsch.

En suck borta vid skrivbordet. Men hon fortsätter.

– Mitt i all omtanke och närvaro finns det ett naivt drag i pappa. Han duckar när det verkligen gäller, i alla fall om det handlar om honom. När det gäller Matts och mig måste vi komma djupare och jag vet inte om pappa kan eller vill följa med mig dit.

Vanja ler, som om det är roligt.

– Och så kommer du till mig!

Kerstins blick genom fönstret, följer muren där jag själv brukar sitta och spana, tar några steg mot oss igen, drar kjo-len tillrätta, plockar upp pärlsockret, stannar vid balkongdörren. Solljus genom rutan. Det verkar bli en fin dag idag, men jag vet att värmen inte är här ännu. Senast jag klättrade i trädet såg jag knoppar som började komma, men det dröjer tills kojan är klar.

Kerstin håller handen mot glasdörren, som behöver hon också stöd:

– Du är som en sol för mig Vanja, ger mig oftast din fulla uppmärksamhet. Alla upptåg du tagit med mig på. Du skiner hela vägen in i mitt hjärta och det vet du. Det är därför jag kommer tillbaka. Men när jag pratar om de kärleksbekymmer jag har med min man får du inte fram ett ord av stöd. Du är den enda personen som är neutral i min släkt Vanja, du både tillhör familjen och kan se allt på avstånd. Du känner oss alla utan att vara inblandad. Dessutom måste du ha massor av pusselbitar om vad som får en relation att fungera, efter dina tusentals timmar med kunder. Detta, ihop med att

jag älskar att prata med dig, gör dig till den perfekta samtalspartnern även om du inte varit gift själv. Ingen terapeut i världen kan se allt så bra som du, hjälpa mig navigera i soppan vi befinner oss i nu. Ingen kan tvinga någon att avslöja sitt innersta, precis som du sa. Jag kan inte dra ur dig ditt liv. Men vet du vad som ...

Rösten kallare. Vanja känner det också, släpper handen från min rygg, knäpper händerna i sitt knä som om hon ber, verkar veta vad som ska komma.

– Det som faktiskt gör mig besviken Vanja, det är att du inte ens försöker.

Tyst i hallen när Kerstin sätter på sig stövlarna, ljudet av dragkedjor som dras igen. Inga svordomar den här gången. Det är nästan så att det hade varit bättre än tystnaden. Klicket när dörren går igen. Vanjas suck, hela hon sjunker ihop.

Jag vill trösta henne men kan inte. Det som händer mellan henne och guddottern kan jag inte göra något åt, mer än att finnas nära och vänta. Till slut andas hon in djupt, tar sig för höften och reser sig upp, går mot hallen. Jobbet behöver skötas. Bullarna väntar och veckans första kund ringer snart på vår dörr. Snart blir det ännu en historia Vanja ska lyssna på. En timme, så en timme till, denna dag också.

Efter tre kunder plockar hon ihop för dagen, tvättar ur fotbaljan och stänger luckan i väggen mellan badrummet och vardagsrummet. Den hade Evert snickrat för länge sedan. Jag har legat kvar på sängen medan kunderna lagt beslag på behandlingsstolen, men nu är den min. Vanja har lagt dit fårskinnspälsen som hon brukar. Där kryper jag ihop.

Klicket när hon öppnar kakelugnsluckan bakom min rygg. Jag måste ha somnat för jag har inte hört henne komma. Jag

brukar hjälpa till på mitt sätt, gå runt korgen hon fyllt med träbitar och ris, röra hennes arm när hon lägger tillbaka haken. Men inte nu. Stämningen från i morse är kvar så jag rör mig inte. Hon drar undan gardinen borta vid glasbordet och ser ut över torget. Ett par bilar glider förbi och några talar utanför fönstret, men sedan är rösterna borta. Snart börjar årstiden när de sätter på fontänen, men fortfarande är kvällen kall. När duschen börjar rinna på andra sidan väggen ligger jag fortfarande kvar. Lågor som knastrar och vatten som faller samtidigt, det tycker jag om. Nu stänger hon dörren till badrummet och jag hör att hon ropar bakom draperiet ute i hallen:

– Kommer du?

När vi släckt ljuset i sovrummet ser vi ett ljus röra sig över garderobsväggen framför oss, likt en gyllene hårslinga som dansar i ett ansikte. Det är en av de där kvällarna när månen håller oss sällskap. Jag ligger på hennes högra sida in mot väggen, men en bit ifrån. Jag vet fortfarande inte om hon är riktigt här. Det är som om hon letar efter något och inte kan få ro. En fluga surrar till ovanför våra huvuden. Jag vill sträcka mig upp och ta den, men så tystnar den igen.

Hennes bröstkorg höjs och sänks bredvid mig. Min blick fästs vid en särskild punkt på täcket, medan andetagets våg rör sig som dyningar från ett hav. Så många nätter jag följt den rörelsen medan jag själv legat helt still. Det är som jag väntar på hennes signal.

Nu stryker hon med handen på lakanet mellan oss.

Det sträva ljudet av hud mot tyg har jag hört hundra gånger och mer.

Jag makar mig så nära att mina morrhår nuddar hennes kind.

Vad tycker du? Är du nöjd? Kan starten bli bättre? När du är redo väntar kapitel 1B på dig!